

Presbyterum, & G. S. Maria in porticu Diac. Card. dedimus auditores. In quorum presentia receptis utrinque testibus, & eorum depositionibus publicatis, que hinc inde allegata fuerunt, nobis, & fratribus nostris reculerunt fideliter, & prudenter. Nos vero tam per relationes Cardinalium, quam per gesta de causa merito sufficienter instructi, communicato fratrum nostrorum consilio jam dictum Sub. R.]

CAP. V.

Qui agit de proprietate, ante conclusionem causa possessorio adipiscenda, vel recuperanda agere potest: post conclusionem vero, & ante sententiam hoc non potest, nisi iusta causa subsit. Idem Episcopo Noviniensi. a. (an. 1204.)

Pastoralis officii: [& infra. 1] Sane [sicut intimasti] contingit aliquando, ut cum is, qui se afferit spoliatum, suum trahit spoliatores in causam, inter ipsa juris auspiciis requisitus, quo malit experiri iudicio, litem proprietatem ingreditur, de illata sibi violentia nullam faciens mentionem: cum autem fuerit in causa processum, novum iudicium super possessorio nititur inchoare: [& infra. 2] Consultationi tuae taliter respondemus, quod possessorio quidem iudicio, quod de recuperanda, seu adipiscenda possessione proponitur, antequam renunciatum sit, aut conclusum in proprietatis iudicio primitus instituto, agi potest ab eo, qui rem coepit vindicare. Cum legali sit provisione statutum, eum, qui fundum vendicaverit ab eo, cum quo interdicto unde vi potuit experiri, pendente iudicio interdictum posse nihilominus intentare: aliis possessoriis iudiciis in suo robore duraturis, quae vendicationem domini, sua natura praecedunt. Si vero renunciatum fuerit, vel conclusum, ut jam possit causa proprietatis definitivae sententiae calculo terminari: (ne lites litibus inculcentur, & via possit fraudibus aperiri) causa non decisa, possessorio non erit utendum. Nisi iudex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex iusta viderit causa expedire. c. Puta cum ex peripicuis indicibus facile arguitur iniquitas invaloris, & spoliato casu, seu malitia probandi dominium subtraxerit facultatem. His igitur, & aliis causis inspectis [quae continent aequitatem, aut iuste moverint animum iudicantis] postquam etiam conclusum fuerit, posse agi possessorio iudicio non negamus.

[1 Debitum sollicita mente prosequeris, cum iustitia, & zelo successus super dubiis juris articulis per Ap. sed. oraculum, a qua tua pendet iurisdictionis auctoritas, responsum humiliter experis, & devotus expectas, ne forte nova oppositionum varietas, aut juris expositio varia novitate distincta, non iuris effectum pariat, sed iustitiae defectum potius inducat.]

[2 Quod non videtur possessorio renunciare iudicio, qui rem coepit vindicare. Ex adverso restituitur, qui dum querelam proprietatis sponte praeposuit, praedictum sibi fecit in questione possessionis, quae secundum ordinem juris prius proponi potuit, & debuit terminari: quid igitur in his statuendum sit, tua f. requisivit. Nos autem.]

CAP. VI.

Si petitorio, & possessorio simul est actum, una sententia terminatur; & praemittitur possessorium in terminando: sed in exequendo praevalet petitorium.

Idem Episcopo & Officiali sancti Andree.

Cum dilectus: d [& infra.] Ad quartum breviter respondemus, quod cum super possessorio, & petitorio simul est actum: utrumque una sententia debet terminari. Sed licet in pronuntiatione sit possessio praemittenda, in executione tamen debet proprietatis praevalet.

a Novionensi. b Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat. c Vide l. dolum. cum gloss. 1. & nor. C. de donat. d Cap. 4. eod. tit. in 3. comp. e Vide l. etiam ff. de minor per Bart.

CAP. VII.

Adjudicatur illi beneficium, qui probavit collatorem suum fuisse in possessione conferendi collationis tempore: per hoc tamen non prohibetur succumbens agere de proprietate juris conferendi cum ipso collatore. hoc vult tota litera.

Idem Veronen. Episcopo. (an. 1205.)

Cum olim a quaestio, quae inter Archidiaconum ex una parte, & Archipresbyterum, & Canonicos Vincentinae Ecclesiae ex altera: [& infra.] Quoniam per attestaciones nobis constitit evidenter, quod ab Episcopis Vincen. Archidiaconatus ipse sine reclamacione aliqua Canonicorum, duobus Archid. continue [qui ante ipsum extiterant] fuerat assignatus: & quia Canonici praedicti Iudices reculare minime debuerunt, cum causa praedictis Iudicibus fuisset delegata, de utriusque partis Procuratorum assensu, praedictum Archidiaconatum eidem per diffinitivam sententiam adjudicare curavimus: Canonicis Vincen. perpetuum silentium imponentes: reservata tamen eis quaestione proprietatis super collatione Archidiaconatus ipsius, si forte super hoc contendere voluerint adversus Episcopum Vincent. cum res ipse alios acta non debeat eis praedictum generare.

CAP. VIII.

Si petens rem ex una causa succumbit, ex alia causa petere poterit. hoc dicit, quoad literam. Vel sic: Petenti rem iure domini possessionem probare non sufficit. hoc dicit, quoad titulum.

Honorius III. Abbati S. Cypriani [Ord. S. Ben.] Torcel. diocesis, & S. Mariae novae de Venetiis.

(an. 1220.)

In causa, quae inter Patriarcham Granden. ex una parte, & Abbatem, & Conventum monasterii sancti Georgii de Venetiis, super subiectione ipsius monasterii, ex altera vertebatur: invenimus pro eodem Patriarcha probatum, quod inter alia Abbas quandoque ivit ad eius Synodum L. solidos Venetorum ei per plures annos exsolvens: [& infra. 1] Ad haec cum de praemissis L. solidis, quos petiit ad subiectionis indicium, a Patriarcha sit actum per sententiam diffinitivam, quam super hoc contrariam reportavit: ei non adimimus (si alio iure de ipsis experiri voluerit) potestatem.

[1 Probatum vero pro Episcopo invenitur, quod eiusdem monasterii confirmavit Abbates, qui eidem obedientiam, & reverentiam impenderent. Abbates etiam eiusdem monasterii ad Synodum veniebant Episcopi, & idem ad exequias invitatus recipiebatur processionaliter cum solemnitate praedicta, ac similiter invitatus in festo beati Georgii procuracionem recipiebat ibidem, quem in barba sua in festo purificationis B. Virginis conducebant. Cum autem in his primo possessorio egerint Patriarcha, & Episcopus memorati, nos eos ad possessionem, vel quasi restituimus praedictorum: quia hinc inde petitorio nihilominus actum fuit, & utraque pars totum ius suum videretur in iudicium deduxisse: nos visis praedecel. n. privilegiis, monasterium ipsum de fil. n. cons. liberum esse decrevimus, & immediate ad Rom. Eccles. pertinere. Illud in praemissis, quae iurisdictionem, & subiectionem respiciunt, ab impetracione dictorum Patriarchae, & Episcopi absolventes, non obstante possessione circa praedicta probata: cum non docuerint se tanto tempore talia percepisse, quod per hoc libertatis privilegiis fuerit derogatum: reservamus tamen Episcopo supra dicto, quae sibi circa christina, oleum sanctum, ordinatione Clericorum, & quadam alia, quae in eisdem privilegiis specialiter reservantur.]

a Omisiss multis intellectibus huius cap. de quibus late Doctor. hoc loco, hic mihi videtur satis apus, quamvis Archidiaconus per Episcopum esset electus. b l. cum quid, D. si certipet.

TITULUS XIII. DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM. CAP. I.

Adversus restitutionem petentem non est audiendus reus de proprietate opponens, nisi actore consentiente.

Gregorius IX. S. Episcopo Constantinop. [an. 1232.]

Licet multum: a [& infra.] Conquestus est nobis Philasius b cecus, ejus campum ab Ecclesia c hominibus irrationabiliter occupatum. Quod si ita est, quam ante omnem contentionem possessio ei debuerat violenter ablata restitui: tamen quia Eventus Diaconus ipsius Ecclesiae consentiente illo constituit se legitime probatum, dictum campum ejusdem Ecclesiae juris esse, veritatem inquire: & si hoc probatum fuerit, huic dicendum est, ut a sua intentione discedat. Alioquin ei ablata reddatur.

CAP. II.

Petenti restitutionem beneficii non obstat renunciatio facta post spoliacionem, quia praesumitur non spontanea. Et seriose addidi, quia praesumitur non spontanea: quoniam etsi probaretur spontanea, deberet ob stare talis exceptio, vel renunciatio in beneficiis.

Alexander III. Vigoren. Episcopo. (an. 1180.)

Sollicite cures d perquirere, quo tempore H. renunciavit Ecclesiae, & si tibi constitit eum spoliatum, cum eidem Ecclesiae renunciavit: contra eum testes alterius partis, de juramento, & renunciacione sponte facta [antequam restitutus fuerit] non admittas: quia non est verisimile, quod sponte juri suo renunciaverit, qui renunciavit spoliatus. Sed testes ejusdem H. quibus intendit se probare, quod violenter praedicta Ecclesia fuerit spoliatus [dummodo idonei sint] recipere non postonas.

CAP. III.

Petens restitutionem beneficii non auditur, etiamsi spoliacionem probat, si probatur eum sponte illud beneficium prius resignasse.

Idem.

Accepta e quaestione P. Clerici (quod violenter fuerat Ecclesia spoliatus) vobis dedimus in mandatis, ut si hoc constaret, eam sibi restitui faceretis. c. cognita, responsum est ab adversario, id non debere proficere, eo quod spontanea voluntate coram Eboracen. Archiepiscopo Apost. sed. Leg. praescriptam Ecclesiam f. abjurasset: [& infra. 1] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod praefatus P. nullo metu, vel vi coactus, sed spontanea & praelibatum Ecclesiam taliter abjuraverit: ei super hoc perpetuum silentium impenatis.

[1 Quia vero non scripsimus idiotis, sed discretis personis, & nostrum est discernere, quid ratio dicat, praesentium auctoritate dif. n.]

CAP. IV.

In interdicto de retinenda succumbit reus ipse abjuracione probata. h. d. quoad titulum.

Idem Vigoren. Episcopo, & Helien. Archid.

Audita querela T. Clerici b, quod H. persona Ecclesiae de Sander, ipsum super Ecclesia sua de Pelen. i indebite molestaret; Londonen. Episcopo, & tibi, fili, Archid. dedimus in mandatis, ut si vobis constaret, quod praedictus H. alterius Ecclesiae personatum haberet, vel juramento sponte praestito firmaverit, se memorato T. super eadem Ec-

a C. 7. eod. tit. in 1. compilat. b Philagrius, alit. Philarius. c In C. Bar. ab Ecclesia vestra. d Post Conc. Lat. sub Alexan. III. p. 22. c. 1. & c. 1. eod. tit. in 1. compilat. e Post Conc. Later. part. 22. c. 2. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. f l. si quis vi. S. differencia. D. de acquir. poss. g sed spontanea voluntate. h Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 22. cap. 4. & c. 4. eod. tit. in 1. comp. i al. Peleren.

Tom. II.]

clesia a quaestionem de caetero non moturum: ab ejus molestia super hoc compeferetis eundem: [& infra. 1] Cum vero vobis plenius constitisset, dictum H. non solum Ecclesiae alterius personatum habere, sed etiam spontanea voluntate Ecclesiam de Pelen. in perpetuum abjurasse: prohibuistis eidem, ne dictum T. super hoc de caetero molestaret. Licet autem nuncius ejusdem H. posteriores literas impetraverit, formam aliam continentes, quod non obstantibus literis a parte altera impetratis, revocari deberet, si quid immutatum esset in causa, postquam idem nuncius iter ad nos arripuerit veniendi: quia tamen non intelleximus, nec intelligi debuit, ut revocaretur, quod per vos factum esset auctoritate literarum nostrarum b, sed si quid praesumptione, vel violentia immutatum c esset: mandamus, quatenus sententiam, quam protulistis ante posterius literarum receptionem, occasione ipsarum nullatenus revocare tentetis: & si contra sententiam illam aliquid statuistis, studeatis id statuto app. obstaculo revocare. Si vero post receptionem sequentium literarum sententia lata fuerit, ea non obstante, iuxta tenorem ipsarum, appell. postposita procedatis.

[1 Postmodum vero nuncius praef. H. ad praesentiam nostram accedens constanti nobis assertione proposuit, quod per violentiam idem H. eadem Ecclesia spoliatus fuerit, & ideo ad vos nostras literas imperavit: ut si constaret vobis veritate cognita ipsum H. spoliatum esse, cum idem renunciaverit Ecclesiae, contra eum testes alterius partis de juramento, & renunciacione spontanea facta nullatenus reciperetis, sed testes potius H. quibus intendebat posse probare, quod violenter praed. Ecclesia spoliatus fuerit, dummodo sint idonei, non differatis recipere, & secundum eorum depositiones, vel demonstraciones, & rationes, & allegaciones hinc inde productas in causa ipsa app. rem. quod iustum est iudicetis, non obstantibus literis nostris, si quae alia ab alterutra parte impetrata fuissent, aut forma, quam expressimus in aliis literis super hoc impetratis. Addimus insuper, quod si super causa ipsa aliquid esset mutatum, postquam nuncius praedicti H. tunc iter arripuit ad nostram praesentiam veniendi, totam causam ante ingressum principalis causa contradictione, & appell. cess. in eum statum reduceretis, in quo fuisse dignoscitur, cum nuncius praedicti H. est iter ipsum aggressus: nisi forte interim idem H. cum altera parte spontanea voluntate posset Ecclesia ipsa convenire. Nunc autem ex literis praedicti Episcopi, & tuis, fil. Archid. nobis innouit, quod vos priorum literarum tenorem secuti, partes debita solemnitate citastis.]

CAP. V.

Petenti restitutionem beneficii quaestio institutionis non canonice referri non potest.

Idem Brixien. Episcopo.

In literis d tuis: [& infra.] Super illa quaestione, videlicet cum quis dicit se de possessione violenter eiectum, & adversarius dicit, eum non fuisse canonice institutum: respondemus, prius de violenta eiectione, quam de canonica institutione agi debere: quia praedo etiam est secundum rigorem juris restituendus.

CAP. VI.

Non obstat exceptio criminis agenti interdicto unde vi, vel quod vi, aut clam.

Idem Exonen. e Episcopo.

Item cum quis f dicit, se de possessione violenter eiectum, vel adversarium clam possessionem intrasse, &

a Al. ita, super eadem causa: in multis antiq. b Hunc text. dicit hic Abbas esse singularem ad hoc, quod hoc verbum, Revocetis in irritum; non intelligitur de legitime actis. c innovatum. d Post Concil. Lat. sub Alexan. III. part. 22. c. 5. & C. 5. eod. tit. in 1. compilat. Anton. Gabr. comm. conc. tit. de restit. spol. e al. Lexovien. f Post Conc. Lat. part. 22. c. 6. & Cap. 6. eod. tit. in 1. comp.

& adversarius ei crimen obicit, ut eum a sua intentione repellat: non occurrit nobis, quod illius obiectio admitti debeat, vel principalis causa propter hoc executio retardari: quoniam criminaliter adversus eum ante restitutionem agere non potest, cum presumatur ejus existere inimicus.

CAP. VII.

Spoliatus etiam a Judice juris ordine pratermissio, ante omnia restituitur.

Idem Cantuar. Archiepiscopo. (an. 1160.)

Conquerente b nobis Renaldo Clerico accepimus, quod ipsum Ecclesia de VVefort c sine iudicio spoliasti. Quia vero jam non decet honestatem tuam, Clericos tue jurisdictionis sine manifesta causa, & rationabili suis beneficiis spoliare, quibus teneris paterna provisione consulere: mandamus, quatenus, si est ita, predicto Clerico prafatam Ecclesiam cum redditibus inde perceptis restituas, & in pace eam possidere permittas. Restitutione autem facta, si quid adversus eum super prascripta Ecclesia proponere volueris, coram Exon. Episcopo delegato a nobis per te, vel per sufficientem responsalem tuum cum eodem R. ordine judiciario poteris experiri.

CAP. VII.

Restituitur conjunx viro probanti desponsationem, & copulam, & de ipsius impunitate caventi, nisi magna sit viri sevitia.

Idem Ambian. & Beluacens. Episcopis.

EX transmissa d nobis: (& inf. 1) Mandamus, quatenus si vobis coniterit, quod prafata mulier predicto militi legitime desponsata fuisset, & ab eo cognita, ipsam ei restitui faciatis, recepta tamen sufficienti cautione, quod illi non debeat aliquod malum inferre. Si autem capitali odio ita mulierem vir persequitur, quod merito de ipsa defidat, alicui probæ, & honestæ mulieri usque ad causæ deductionem custodienda studiosius committatur, in loco, ubi vir, vel parentes ejus mulieri nullam possint violentiam e inferre.

(1 Quia nobis de veritate constare non potuit, causam experientia vestra duximus committendam. F. v. p. a. f.)

CAP. IX.

Per solutionem pensionis rei donata factam donatario cum auctoritate donatoris, acquiritur illi donatario rei donata possessio: adeo, quod si ab illo expellitur, per interdictum recuperanda agere poterit.

Idem Exon. Episcopo, & Abb. de Herford.

CUM venisset f ad nos B. Canonicus sanctæ Trinitatis de Haful g a suo Priore, & Capitulo destinatus, in audientia nostra proposuit, quod cum Eboracensis Archiepiscopo Ecclesiam de N. eis concessisset, & per scriptum proprium confirmasset, ita quod post decessum G. Clerici [qui prafatam Ecclesiam tunc tenebat] usibus eorum omnibus modis proficeret h, & interim auctoritate ipsius Archiepiscopi idem G. ipsis Canonicis annuam solveret pensionem: [& inf. 1] Respondemus, quod si prafati Canonici de predicta Ecclesia, auctoritate ejusdem Archiepiscopi, vivente Clerico perceperunt annuam pensionem: eo mortuo, quamvis auctoritate ejusdem Archiepiscopi non quaerierunt, vitiose tamen non sunt possessionem ingressi: cum (sicut cautum est) & is possideat, cujus nomine possidetur.

[1 Nos postmodum etiam ipsam concessionem, scripto ipsius Archiepiscopi diligenter inspecto, auct. Apost. duximus confirmandam. Mortuo autem prafato Clerico jam dicti Canonici,

a Vid. l. qui ad mundinas. S. clam possidere. cum l. seq. per Bart. ff. de acquir. poss. b Cap. 1. eod. tit. in 2. comp. c Carrefort. d C. 3. eod. tit. in 2. compilat. e molestiam. f C. 4. eod. tit. in 2. compil. g al. Batillis, al. Basilis. al. Barcelf. al. Bercellis. h al. praficret.

licet per ipsum Archiepiscopum non fuisset in possessionem Ecclesie predictæ indultæ, tamen de concessione, & confirmatione nostra plurimum confidentes, Ecclesiam ipsam, ne a quodam Clerico turbaretur, qui eos super eadem Ecclesia nitebatur fatigare, sunt ingressi: & tam contra ipsum Archiepiscopum, a quo gravari timebant, quam contra prafatum Clericum ad n. audientiam appellaverunt. Ipsi vero per duos de fratribus suis appellationem factam prosequentes, sepeditus Archiepiscopus bladum, & omnia bona Ecclesie, que prafatus G. Clericus suus moriens ibidem reliquit, fecit, quod vix credere possumus, in vitis predictis Canonicis asportari. & infra. Magister vero M. & A. nuncii ejusdem Archiepiscopi, qui presentes aderant ipsum super bis instanter excusaverunt, & adjecerunt Archiepiscopo. jam predicto per prafatos Canonicos gravem injuriam irrogatam. Quia si ab ipso literas concessionis habuissent, ipse auct. postmodum contempta, per se ipsos in possessionem ingredi non deberent. Nos itaque)

CAP. X.

Si Actore agente petitorio reus super eadem re deducit possessorem, proceditur in solo possessore, suspenso petitorio.

Lucius III. G. Archidiacono, & T. Archipresbytero Turonen. (an. 1281.)

EX conquestione B. mulieris a ad nos noveritis pervenisse, quod cum C. miles eam sibi matrimonio copulasset, & maritali affectione pertractans ex ipsa filiam suscepisset, sine iudicio Ecclesie a se removit eandem: & de accusando super consanguinitate matrimonio, remoto appellationis obstaculo, literas ad Judices impetravit: cum autem priusquam a Judicibus mulier citaretur, per dioecesanum Episcopum virum sibi restitui petiisset, & ob hoc ad nos proprium nuncium destinasset: demum coram prafatis Judicibus constituta, modo per se, modo per Procuratorem, ante ipsius causæ ingressum, & post, virum sibi restitui postulabat. Judices vero restitutione denegata (quod fieri non debuit) in principali negotio procedere voluerunt b: unde ipsa nostra audientiam appellavit: [& infra. 1] Mandamus, quatenus si ita est, mulieri virum restitui faciatis, quæ post appellationem e ipsius acta sunt, in irritum revocantes: postmodum super matrimonio causam audiat, & sine canonico terminet.

(1 Quia ergo injuste gravatis Apostolicum debemus patrocinium impertiri, dis. v. p. a. f.)

CAP. XI.

Violentus rem cum fructibus, etiam qui percipi potuissent, restituere, damna resarcire, & de injuriis satisfacere compellitur.

Celestinus III. (an. 1192.)

GRAVIS d ad nos querela: [& inf.] Mandamus, quatenus si vobis coniterit de pramissis, predictum Archidiaconum ablata prænominati monasterii fratribus cum integritate restituere, damna plenarie resarcire, & de illatis injuriis competenter satisfacere compellatis e: provisi, ut non tantum fructus a novo, & violento possessore perceptos, sed quos (si eis possidere fuisset licitum) possessores veteres perceperunt, reddi faciatis eidem.

CAP. XII.

Ingressus possessionem, ignorante domino, ad quem pertinet, potest per ipsum dominum, statim cum sciverit, repellere etiam violentem, nec ex tali repulsione competit repulso contra dominum interdictum possessorem h. d.

Innocen-

a Cap. 8. eod. 3. tit. in 1. compil. b Hic legitur, noluerunt, cui repugnat & sensus, & series hujus cap. nam cum Judices restitutionem negassent, & de facto procederent, ipsa appellavit. c vide ad hæc Abbat. d Cap. 5. eod. tit. in 2. comp. e vid. l. 1. §. qui autem, cum §. seq. ff. de vi & vi armata.

Innocentius III. Episcopo, & Capitulo Tridon. a (an. 1199.)

OLIM causam b, quæ inter vos nomine Tridon. c Ecclesie, & magistrum, & fratres militie templi in Lombardia, super domo Caluentie vertebatur, de Locedio d, & de Columba Abbatibus meminimus commississe: [& infra.] Episcopus Tridon. e possessiones quasdam Humiliatis f sub ea conditione concessit, quod nomine Tridon. Episcopi oratorium ibidem, & hospitale constituerent, & tres solidos censuales Tridon. g Episcopo annis singulis exhiberent, a quo etiam persona, quæ loco praficeretur eidem, investituram perciperet, & pro se, & aliis fratribus, ei, & successoribus ejus obedientiam faceret manualet: Episcopo sibi loci dominium nihilominus retinente. Dicitur vero magister ad eandem domum aspirans, ipsos adeo circumvenit, quod præter conscientiam vestram se, & sua in ejus manibus tradiderunt: ea tamen conditione apposta, si vobis quod b facerent, complaceret: sine quorum assensu se nihil posse facere asserbant: [& infra. 1] Intelligentes autem prædictam domum eidem magistro traditam sub conditione fuisse, & quod nullum juri vestro præjudicium fuerat irrogatum, ex eo quod idem magister justitie vestre non inficiis, vobis ignorantibus possessionem accepit, præsertim cum statim, ex quo id vobis innotuit, vim vi duxeritis repellendam, & quod idem sua temeritate possessionem præter conscientiam vestram (ad quos ipsam possessionem noverat pertinere, & quos questionem sibi moturos suspicari debuerat) est ingressus, Procuratorem vestrum, & vestro nomine ab impetitione ipsius magistri, nomine domus militie templi, quoad faciendam restitutionem, quam petebat, reddimus absolutum: decernentes, vos magistro satisfactionem debitam exhibere, si defendendo jus vestrum, in offensam ipsius, vel domus militie templi modum forsitan excessistis.

[1 Magister vero conditionem appositam acceptavit, & quod aliter eos non reciperet, affirmavit. & infra. Tunc vero magister accedens Caluentiam exinde paramenta Ecclesie, instrumenta domus, & libros accepit, & nonaginta oves fecit abduci, ac postmodum reversus ad vos, cum ei fuisset, quod peteret, denegatum, quia paratus esset vobis facere rationem, si forsitan vos offenderat, adiecit. Vos autem intentionem ejus molestantes, & ne se domo intrmitteret memorata districtius inhibentes, ad sed. Apost. appellastis: & cum tu, frater Episcopo, quæ gesta fuerant audivisses, omnes pariter ad domum accessistis eandem, & eos, quos invenistis ibidem ad domum custodiam a magistro relictos, ejecistis, ex ea vim vi, sicut omnia jura permittunt, licite repellentes. Unde cum possessio predictæ domus sub conditione tradita fuisset eidem magistro, non extante conditione traditio non tenebat. Præterea cum idem magister clam domum illam intraverit, nullum est vobis præjudicium generatum, quo minus cum possitis repellere, cum id ad vestram audientiam perveniret, præsertim cum verus dominus controversiam ipse noverit, vel suspicatus fuerit, vel debuit suspicari. & infra. Cum autem Cardinales predicti, quæ coram eis tam ex parte vestra, quam ex alia propostæ fuerant, nobis fideliter retulissent.]

CAP. XIII.

Si contra petentem restitutionem conjugis, opponitur consanguinitas in gradu prohibito, & offeruntur probationes paratæ:

a Terdon. al. Tendon. b C. 2. eod. tit. in 3. compil. c Terdonen. d Locedio. al. Lacedio. e Terdonen. f B. Anton. in lib. histor. p. 2. tit. 15. cap. 23. & Cassan. in Catal. gloria mund. p. 4. consid. 60. vide cap. 20. g Terdon. h Faceret, in aliquot exemplar. & male, cum faceret ad Humiliatos referatur, qui ea conditione se, & sua magistro templi tradiderunt, si quod facerent, placeret Episcopo, & Cap. Tridonen. ut clarius patet ex antiquis.

recepto ab opponente juramento de malitia, negabitur restitutio quoad soror, & fiet quoad reliqua: si vero probationes promptæ non sint, fiet plena restitutio, nisi sit magna viri sevitia.

Idem Bituricen. Archiepiscopo. [an. 1199.]

LITERAS tuas recepimus a, quod cum quadam matrimonialis causa (Bituricen. Archiepiscopo in remotis b agente) in tua præsentia tractaretur, Guilielma mulier c separari a G. viro suo instantissime postulabat, cui se quarto gradu consanguinitatis proponebat esse conjunctam: [& infra. 1] Vir autem sibi uxorem postulabat restitui, quæ ab eo sua temeritate divertit: [& infra. 2] Rescripto petebas Apostolico edoceri, utrum quando aliquis consanguinitatis gradus obijcitur, in quo sedes Apostolica dispensare non potest, nec etiam consuevit, & probationes promptæ sunt, & paratæ, indulgenda restitutio sit, an neganda? [& infra. 3] Sane circa solutionem propostæ questionis diversæ sunt sententiæ diversorum: aliis asserentibus restitutionem faciendam: aliis sententibus in contrarium: nonnullis viam mediam eligentibus, ac dicentibus eam faciendam interdum, quandoque penitus denegandam. Primi per decretalem epistolam d Lucii Papæ juvari videntur, arguentis quosdam Judices delegatos, qui restitutionem viri, qui sine iudicio Ecclesie uxorem dimiserat, & ei consanguinitatem postmodum opponebat, spoliata ac repetenti conjugem denegabant: & mandantibus sibi prius restitui taliter spoliatam, & postea de matrimoniali causa cognosci. Horum autem assertionem incestus e videtur periculum oppugnare: sed ipsi timorem incestus inane esse respondent, cum etiam beneficio restitutionis obtento, qui consanguinitatis habet notitiam, nec exigere debitum f contra conscientiam, nec solvere teneatur: quoniam si secus egerit, ædificat ad gehennam: sicut hæc consanguinitatis coactius, super ejus conjugio quæstio non movetur. Secunda vero assertio per oraculum g Clementis Papæ fulcitur, a quo cum fuisset quæsitum, utrum muliere quadam quendam in virum petente, qui ut eam repelleret, exceptionem consanguinitatis obijcit, prius esset de impedimento consanguinitatis agendum, quam super matrimonio sententia proferretur: sic inquisitioni factæ respondit, quod cum exceptione probata, principalis quæstio perimatur, prius est cognoscendum de ipsa, quam ad diffinitionis articulum procedatur: cum etiam in multis casibus restitutio differatur, secundum canonicas sanctiones. Opinioni autem ultimæ videtur non incongrue adaptari, ut in gradibus consanguinitatis divina h lege prohibitis restitutioni aditus præcludatur: sed constitutione interdictis humana, restitutio locum habeat cum effectu: cum in illis dispensari non possit, & in istis valeat dispensari: sicut B. Greg. & multi alii dispensarunt. Unde non peccat, qui in hoc articulo ad mandatum Ecclesie reddit debitum conjugale. Nos autem ad præsens nullam de predictis sententiis reprobamus: nec cuiquam earum aliquod præjudicium ex nostra responsione volumus generare: quamvis præscriptum Lucii Papæ mandatum ad possessorem, responsum vero Clementis ad petitorium referatur. Porro cum mulier, quæ consanguinitatis habet notitiam, præsertim in gradibus, quos lex i divina prohibuit, non possit hujusmodi viro sine mortali peccato

P 2

carna-

a Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. b in remotis partibus, &c. c al. N. al. D. al. V. d ex conquestione. supra eod. e videtur periculum expugnare. f nec contra conscientiam solvere teneatur. g intelleximus supr. de ord. cogn. h Olim, ob hominum raritatem, tantum inter filium, & matrem, patrem, & filiam veritas erat conjugalis nexu lege divina. i Vid. Lewis. 18. & 8. q. 1.

carnaliter commiseri: quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est: & quicquid fit contra conscientiam, edificat ad gehennam: frustra in tali casu adjudicaretur restitutio spoliato, cum illa contra Deum non debeat in hoc iudicio obedire, sed potius excommunicationem humiliter sustinere: sicque difficultas occurreret quasi perplexa: quia propter sententiam oporteret eam reddere debitum, & propter conscientiam reddere non deberet: unde contingeret eos graviter impediri, & utriusque laqueus pararetur: cum inter se carnaliter conjungi non possent, nec alter alteri matrimonialiter copulari. Propterea melius videtur, quod cum opponitur consanguinitas (praesertim in gradibus divina lege prohibitis) & probationes offeruntur in continenti paratae, in ceteris adjudicanda sit restitutio: sed ad majorem cautelam juramento recepto, quod talis obiectio malitiose non fiat, sola, quoad commixtionem carnalem (maxime si fama contentit) est restitutio differenda, donec auditis probationibus, & discussis, causa sine diffugio terminetur, cum utriusque sit melius taliter expediri, quam manere taliter impedito. Quod si non habeat probationes in continenti paratas, sed dilationes expectat longiores (quia praesumitur e contra eam, quae sine iudicio Ecclesiae sua tantum temeritate recessit a viro) ad restitutionem plenariam Ecclesiastica debet censura compelli, quam d tamen ipsa tori negando consortium, debet humiliter tolerare, donec probationes offerat paratas: & tunc absolutione petita, secundum formam Ecclesiae absolvetur: sed antequam fiat ei mandatum sub debito juramenti, receptis probationibus procedatur, quemadmodum est praemissum. Si vero tanta sit viri saevitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas providi, non solum non debet ei restitui, sed ab eo potius amoveri e: alioquin sufficienti (si fieri potest) securitate provisa, profecto videtur conjuncta ante causae cognitionem restituenda marito.

[1 Apparebant etiam accusatores, & testes exhibentes chartam ab utroque latere consanguinitatis lineam continentem, qui se contracti matrimonii tempore absentes fuisse dicebant, & quod in continenti parati erant, quod proposuerunt, comprobare.]

[2 Quemadmodum allegabat. Ceterum pars replicabat uxoris, tum propter futurum incestus periculum, tum quia probationibus paratis, & praesentibus sine diffugio quod intendebat, poterat demonstrare, restitutionem penitus denegandam. Ad haec notam esse mariti saevitiam proponebat, cui erat impetuosa levitas, & crudelitas bestialis, & si liberam restituere facultatem sibi haberet uxoris, ejus amici timebant mortis periculum imminere, vel corporis cruciatum, & sic ab accusatione desisterent, eam qualitercumque vivere, quam interire malentes. Adjicientes nihilominus ipsam a viro licentiam recessisse cum lacrymis, & invitam. Ipse vero miles nihilominus petebat sibi uxorem libere ac pacifice restitui, & ne secus fieret, sed. Apost. appellavit. Cum igitur in causis matrimonialibus exceptiones hujusmodi saepius proponantur, quid sit in talibus agendum.]

[3 Secundo quarebas, an idem juris existat, si aliquis gradus dispensabilis, vel aliud impedimentum dispensabile allegetur, & probationes similiter sint praesentes, utrum restitutio concedi debeat, an negari? Tertio loco quarebas, si mariti crudelitas, & saevitia sint nota iudici, ut propter motam controversiam indignatus uxorem tormentis tractaturus sit, & injuriis affecturus: & sic accusatores de morte foeminae metuentes, accusare desistant: utrum hoc in primo, vel in secundo casu restitutionis prebeat administrum deneganda? Postremo quarebas, si deneganda sit restitutio in aliquo casuum praemissorum, & ad sed. Apost. appelleretur, utrum appellationi sit hujusmodi deferendum?]

a Rom. 14. b ex petat. c al. hic praesumitur. d scilicet, censuram. e In hunc locum vide Abbatem.

CAP. XIV.

Per solam traductionem mulieris ad domum viri factam, non praecedentibus sponsalibus, vel invalidis, non acquiritur possessio; unde ea recedente propria auctoritate, non competit restitutio.

Idem Innoc. III. Vultovano a Episcopo. (an. 1200.)

EX b parte M. mulieris fuit propositum, quod cum eam intra pubertatis tempora constitutam patruus suus filio H. Senen. civis, nondum VII. annorum, matrimonio voluerit copulare, ac eadem traducta fuerit in domum ejusdem e, ipsa ex quo ad nobiles annos pervenit, ratum nolens habere, quod a patruo suo circa hoc procuratum fuerat, a Senen. Episcopo nubendi alii licentiam postulavit: [& infra. 1] Quia igitur non credimus ambigendum, quin ipsa mulier (quamvis minor) causam possit matrimonii per Procuratorem tractare, ac pars alia (quae mulieris restitutionem sibi fieri prius postulabat) restitui nequaquam debeat, utpote nullo juris, seu possessionis commodo destituta, cum per solam traductionem (quam non praecesserunt sponsalia, vel consensus legitimum, nec fuerunt etiam subsequuta) nullum inter eos obligatorum vinculum sit contractum: Mandamus, quatenus, si est ita (non obstantibus exceptionibus supra dictis) audias, quae hinc inde partes duxerint proponenda, & quod canonicum fuerit, app. remota decernas.

[1 Cumque partes idem Episcopus citasset, praefata M. per Procuratorem idoneum in iudicio compareret, querens possessionem, & res alias restitui sibi dotis nomine pro se daret, & pars altera restitutionem petere mulieris ejusdem, asserens eam non posse per alium causam agere, sed debere ipsi tractari personaliter interesse, praefatus Episcopus dubitans, quid super his statuere posset de jure, prout nobis suis literis intimavit, processu negotii superedit.

CAP. XV.

Interdictum unde vi non competit contra illum, qui non spoliavit, nec spoliari mandavit, nec spoliationem ratam habuit.

Idem.

CUM d ad sedem Apost. accessissent Cuman. Episcopi, & fratrum hospitalis Hierosol. Procuratores: [& infra.] Abbati de Accon. causam (quae super Ecclesia, & hospitali de monte Citano inter eos vertebatur) taliter duximus committendam, ut audiret omnia tam ad possessorem, quam ad petitorium iudicium pertinentia, quae utraque pars duceret proponenda, & causam ipsam sine debito terminaret. Coram quo Procurator hospitalis praedicta cum possessionibus, & pertinentiis suis, quae tenebat Episcopus, sibi restitui postulavit, asserens illa de jure ad hospitale e Hierosolim. spectare, & quod ipsa diutius possideret. Ad quae respondit Procurator Episcopi, se nec scire, nec credere supra dicta ab hospitali possessa, vel ad illud aliquatenus pertinere, quae Cumanen. Episcopus, utpote in sua dioecesi constituta, rationabiliter detinebat. Cum igitur ad fundandam intentionem suam pars utraque testes produceret, dictus Abbas Procuratorem Episcopi condemnavit ad restitutionem omnium praedictorum: [& infra.] Nuper autem utriusque partis Procuratoribus comparantibus coram nobis, causam ipsam examinavimus diligenter: & quidem per testes videbatur esse probatum,

a Vultovanensis. b C. 4. eod. tit. in 3. compil. c Vid. l. qui universas. ff. de acquir. possess. d Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. e id est, ad fratres hospitalarios: iidem dicuntur milites Rhodienses, & nunc de Malta. vide Cass. in cat. glor. mund. part. 9. conf. 4. & S. Anton. 2. pa. hist. tit. 15. c. 20.

tum, quod Cumanen. Episcopi nuncios cruces Hospitalariis abstulit, inhibendo ipsis, ne ad supra dictam Ecclesiam, vel hospitale redirent, & quod Episcopus supra dicta omnia possidebat: unde Procurator Hospitaliariorum petiit dictam restitutionem sententiam confirmari: [& infra. 2] Nos a prioris acta iudicii recensentes, quia nec per dicta testimia, vel confessiones partium b (cum nulla penitus in iudicio facta fuerit) vel etiam instrumenta [quae nullatenus de spoliatione tractabant] nec per evidentiam facti nobis constare potuerit, quod Cumanen. Episcopus Hospitalarios spoliaverit, vel mandaverit spoliari, vel spoliationem factam saltem ratam habuerit: pronunciamus in quaestione praedicta interdictum unde vi locum nullatenus habuisse: restitutionem sententiam a praedicto Abbate prolatam [licet pars adversa c proponeret, quod praesumendum esset pro sententia iudicis, qui motum animi sui potuit ex causis aliis informare] iustitia exigente cassantes.

[1 Et instrumenta nobis, & acta cause, quae super Ecclesia, & hospitali de monte Citario inter eos agitabatur, prout gesta fuerant, in praesentia ven. s. n. Sapient. Episcopi, qui ex delegatione nostra de causa cognoverat, praesentassent, nos diligenter inspectis, quae coram eodem Episcopo acta fuerant, haberi ea decrevimus pro infectis, cum constiterit nobis, cum in causa ipsa iudicem non fuisse, sicut ipsemet ad ultimum recognovit: eandem causam dilecto filio.]

[2 Ex adverso autem proponebatur, quod etiam per testes forsitan esset ostensum sufficienter, quod per nuncios Episcopi fuerant Hospitalarii spoliati, cum tamen non constiterit, de mandato Episcopi hoc fecerit, vel quod ipse ratum habuerit factum ipsius, restitutio non potuit sibi locum vindicare, quum non constaret Episcopum praedicta tenere, qui utique ipsa de jure possideret, utpote ad se spectantia, & in sua dioecesi constituta. Sed ad hoc pars altera replicavit, quod quumvis per dicta testimia evidenter mandatum Episcopi non probetur, quia tamen iudex motum animi non potuit ex aliis causis informare, pro sententia erat merito praesumendum. His igitur & aliis intellectis, quae utriusque partis Procuratores proponere curaverunt.]

CAP. XVI.

Exceptio inopiae, de qua constat, a Clerico opposita, impedit executionem sententiae etiam latae in possessorio. h. d. comprehendendo mentem literae, & veram lectionem.

Idem Innoc. III. [an. 1200. Roma in Hispaniam.]

II. O Lim vobis dedisse meminimus in mandatis, ut Oveten. d Episcopum ad debitam partis restitutionem Zamorinen. dioecesis, quam tenebat, cum inde perceptis fructibus cogeretis restituere: [& infra.] Verum quoniam inanis est actio, quam inopia debitoris excludit, mandamus, quatenus non prius Episcopum ad restitutionem fructuum compellatis, quam ipse fuerit taliter restitutus, ut restituere possit, quod percepit de proventibus alienis.

CAP. XVII.

Per excommunicationis probationem non probatur quasi possessio jurisdictionis, licet aliquibus diebus fuerit observata: ideo petens restitutionem, hoc solo probato succumbit. hoc dicit, quoad intellectum.

Idem g Abbati S. Genovesae Parisien. (an. 1205.)

III. O Lim b inter te pro Abbatia tua, & Parisien. Episcopum nomine Parisien. Ecclesiae super possessio-

a al. Nos igitur. b Vid. l. actor. C. de probat. & l. 1. C. de confess. c altera. d Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. e Oveten. & Zamorinen. Episcopatus in Hispania sunt. Vid. Joann. Vasquez in ann. Hispan. cap. 22. f Vid. l. nam is. ff. de dolo. g Deest in edit. Rom. h Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.

ne juris parochialis in parochia de Monte, quaestione suborta: [& infra.] Nos attendentes, quod [ex eo sole, quod populus praedictae parochiae timore sententiae suae per aliquot dies abstinuit a divinis] nullam in eos juris parochialis possessionem idem Episcopus fuerit assecutus, nec fuerit aliquo modo probatum, quod (eo tempore, quo sententiam ipse protulerit) possessionem in ipsis juris parochialis haberet, vel prius etiam habuisset a, restitutionem ei adjudicare de jure nequimus, cum ipsum non constiterit spoliatum.

CAP. XVIII.

Recipiens scienter rem invasam a spoliatore, tenetur eam spoliato restituere, licet non probet dominium.

Idem in Concilio generali. b (an. 1216.)

SEPE contingit, quod spoliatus per spoliatorem in alium re translata, dum adversus possessorem non subvenitur per restitutionem beneficium eidem spoliato, commodo possessionis amisso, propter difficultatem probationum, juris d proprietatis amittit effectum. Unde non obstante juris civilis rigore sancimus, ut si quis de cetero scienter rem talem receperit e, cum spoliatori quasi succedat in vitium (eo quod non multum interfit, quoad periculum animae, iniuste detinere, ac f invadere alienum) contra possessorem hujusmodi, spoliato per restitutionem beneficium succurratur.

CAP. XIX.

Occupans certum locum, in quo quis jura libere possidebat, si per ipsius occupationem non potest possessor sua jura libere possidere sicut prius, conveniri potest possessorio pro libertate possidendi: & restitutio fieri non potest, nisi dimittat locum in pristina libertate. h. d. valde singulariter.

Gregorius IX. Episcopo Lucan. g (an. 1232.)

PISANIS, ac Lucanis civibus per gravem discordiam [quam diu inter se habuerant] afflictis graviter, & attritis: [& infra.] P. Subdiacono nostro dedimus in mandatis, ut possessione, quam in quibusdam castris constat Lucanam Ecclesiam habuisse, sibi prius plene, ac libere [sicut tempore motae discordiae habuerat] restituta, & super ea, de qua dubietas oriretur, sufficienti cautione recepta (quod juri coram nobis praedicti Pisani parerent) prolatae pro occupatione castrorum ipsorum in eos sententias relaxaret: [& infra.] Pisanis igitur asserentibus, quod per te stabat, quo minus tibi juxta mandatum nostrum fieret restitutio, & instanter petentibus, ut dictas sententias praefatus Subdiaconus relaxaret, ipse receptis cautionibus de parendo iustitiae coram nobis, sententias relaxavit easdem: propter quod tu reputans te gravatum, ad nostram praesentiam accessisti, impugnaturus processum Subdiaconi saepedicti: [& infra.] Porro duo in nostro continebantur mandato, ut videlicet possessione, quam constabat Lucanam Ecclesiam habuisse tempore motae discordiae, prius restitueretur eidem: & ut ejusdem possessionis restitutio fieret plene, ac libere, sicut eam habuerat tempore supra dicto: quorum primum ad factum, alterum vero referebatur ad modum. Unde licet (prout pars Pisanorum dicebat) in facto mandati formam Subdiaconus ipse adimplere nequiverit, quia non poterat facere tibi restitui possessionem castrorum, de qua non constabat eidem b, nec etiam [secundum quod

a Semel possidens semper praesumitur possidere. b Later. sub Innocent. III. cap. 43. c Cap. 3. eod. tit. in 4. compilatione. quaesivit remedia hujus capitis, & quando, & quibus competant, tradit Marth. Ass. decis. 250 Practic. Pap. in tit. de forma lib. in causa spoliatae possessionis. d al. jus. e acceperit. f aut invadere alienum. g Gregor. Episcopo Lucensi. h Vid. l. diligenter. ff. manda.